

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V ČR

V ROCE 2023

PhDr. MIROSLAV SCHEINOST | IKSP | LISTOPAD 2024

Autor:
PhDr. Miroslav Scheinost

Na text se vztahují pravidla licence CC BY-NC-ND 4.0

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2024
www.iksp.cz

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN

Je známou skutečností, že poznatky k organizovanému zločinu nejsou zdaleka vyčerpávající a nepokrývají celý rozsah a spektrum tohoto závažného kriminálního jevu. To se ostatně týká kriminality obecně, ale u organizovaného zločinu zvláště musíme z mnoha důvodů počítat s výraznou latencí.

Zúžíme-li navíc zorný úhel zaměřený na organizovaný zločin pouze na statistické údaje o počtu odhalených a stíhaných, resp. odsouzených případů organizovaného zločinu, okruh poznání se ještě dále zmenšuje. Je třeba mít na paměti, že statistické údaje k případům organizovaného zločinu, ať už vycházejí ze statistiky Policie ČR podle tzv. takticko-statistické klasifikace (TSK), nebo ze statistiky justiční, zachycují pouze případy, které byly stíhány, resp. souzeny v souladu s dikcí trestního zákoníku. To znamená, že evidovány jsou případy, na které bylo aplikováno ustanovení § 129 zák. č. 40/2009 Sb., tedy definice organizované zločinecké skupiny, a následně byly prokázány znaky této skupiny, vymezené v tomto ustanovení. Mimo statistické údaje tak zůstávají případy trestné činnosti, které sice mohly vykazovat rysy organizovanosti, ale z různého důvodu nebyly buď stíhány jako organizovaná zločinecká skupina, nebo se zákonné znaky organizované zločinecké skupiny nepodařilo dostatečně prokázat.

Statistické údaje jsou proto pouze částečným a dílčím zdrojem poznání problematiky organizovaného zločinu. Přesto je důležité je sledovat jako nezanedbatelný zdroj informací k uplatňování trestní politiky, resp. v užším smyslu k trestnímu postihu organizovaného zločinu a k tomu, jak se daří tuto závažnou trestnou činnost odhalovat, prokazovat a stíhat.

Dále uváděná data čerpají z justiční statistiky a ze statistiky Policie ČR a týkají se období posledních pěti let 2019–2023. Údaje z justiční statistiky se týkají osob pravomocně odsouzených podle § 107 zákona č. 40/2009 Sb. (dále též jako trestní zákoník nebo TZ), a § 361 téhož zákona, údaje ze statistiky Policie ČR obsahují data z kategorie TSK 786 (účast na organizované zločinecké skupině).

Pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 107 TZ)

(1) Pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 129) je ten, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo ten, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat.

(2) Skutečnost, že pachatel se trestného činu dopustil jako člen organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou, nebrání tomu, aby za splnění podmínek stanovených tímto zákonem byl současně postižen jako pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TZ)

(1) Kdo založí organizovanou zločineckou skupinu, kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní, nebo kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku.

(2) Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako vedoucí činitel nebo představitel organizované zločinecké skupiny.

(3) Ustanovení § 107 a 108 se na pachatele činu uvedeného v odstavcích 1 a 2 neužijí.

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V ČR V ROCE 2023

Z tabulky níže lze vidět, že objasněnost případů dle policejních statistik se pohybuje nad 50 %; výjimkou je rok 2020, kde je uváděna objasněnost 78 % (jde ovšem o rok s nejnižším počtem registrovaných skutků v zahrnutých letech). Počet stíhaných osob vykazuje v jednotlivých letech větší výkyvy, což lze pravděpodobně spojovat s početností odhalených skupin. Počet skupin ovšem nelze zaměňovat s počtem skutků, uváděným v tabulce.

Tabulka 1: Účast na organizované zločinecké skupině – počty registrovaných skutků, z toho počty objasněných skutků a počty stíhaných osob

	2019	2020	2021	2022	2023
Registrované skutky	24	18	22	22	32
- z toho objasněno	14	14	11	11	17
Stíhané osoby	95	143	44	49	117

Zdroj dat: Statistické přehledy kriminality Policie ČR, TSK 786.

Počty osob stíhaných za účast na organizované zločinecké skupině jsou pouhým zlomkem celkového počtu stíhaných osob v ČR – v roce 2023 jejich podíl činil 0,14 % (viz Tabulka 2). Jde skutečně o relativně velmi nízké počty, z nichž není možné vyvozovat podrobnější závěry. I z tohoto důvodu jsou následující součty a podíly počítány ze souhrnu počtů z uvedeného pětiletého období.

Tabulka 2: Složení osob stíhaných za účast na organizované zločinecké skupině

	2019	2020	2021	2022	2023
Celkový počet stíhaných osob v ČR	86 209	75 405	69 749	75 474	79 356
Počet stíhaných osob dle TSK 786	95	143	44	49	117
z toho: muž	58	107	36	37	87
žena	32	34	3	7	17
Cizí státní příslušník	10	22	10	8	30
Opakovaně trestaná osoba	15	5	3	2	10
Věk 15–18	0	2	0	1	2
Věk 19–30	21	33	8	12	37
Věk 31–45	31	76	20	25	35
Věk 46–60	31	23	11	6	24
Věk 61 a více	7	7	0	0	6

Zdroj dat: Statistické přehledy kriminality Policie ČR, TSK 786.

Nicméně i ze srovnání několika let lze vyvodit, že mezi osobami stíhanými za účast na organizované zločinecké skupině jednoznačně převažují muži – v součtu uvedených pěti let činí jejich podíl 78 %. Podíl cizinců je ještě nižší než podíl žen a činí v součtu 5 let 18 %. Toto jejich zastoupení poněkud kontrastuje s názorem expertů dotazovaných v pravidelných šetřeních IKSP, kteří odhadují podíl cizinců v organizovaném zločinu v ČR dlouhodobě na cca 50 %. Naopak názor expertů na zastoupení žen v organizovaném zločinu v podstatě odpovídá jejich podílu na stíhaných osobách.

Za pozornost stojí **velmi nízký podíl opakovaně trestaných osob na stíhaných osobách**, který v průměru posledních pěti let činí **necelých 8 %** (připomeňme, že v roce 2023 činil podíl opakovaně trestaných osob na všech stíhaných osobách v ČR 44 %). Interpretace tohoto rozdílu by ovšem vyžadovala více dalších informací.

Potvrzuje se ovšem dlouhodobě pozorovaný jev, že **organizovaný zločin, alespoň ve smyslu ustanovení § 129 TZ, je záležitostí pachatelů spíše středního věku**. V početním rozložení věkových skupin v tabulce tvoří v součtu uvedených pěti let hlavní část osoby ve věku 31–45 let, celkem 45 %. Následují pachatelé ve věku 19–30 let (27 %) a pachatelé ve věku 46–60 let s 23 %. Pachatelé ve věkové kategorii nad 60 let jsou zastoupeni 5 %, pachatelé ve věku 15–18 let pak pouze necelým jedním procentem.

Obdobně se lze podívat na statistiku justiční, která za stejné období ukazuje počty pravomocně odsouzených osob, jejich skladbu a také skladbu uložených trestů a pokud lze, porovnat je se statistikou policejní.

Tabulka 3: Osoby pravomocně odsouzené dle § 107 TZ a uložené tresty v letech 2019–2023

	2019	2020	2021	2022	2023	Σ	%
Odsouzené osoby	30	51	63	51	46	241	100
z toho ženy	9	13	7	8	13	50	21
z toho mladiství	0	0	0	0	0	0	0
z toho osoby dosud netrestané	20	31	36	35	29	151	63
Nepodmíněný trest	13	24	37	31	19	124	51,5
Podmíněně odložený trest	16	23	21	19	19	98	41
Podmíněně odložený trest s dohledem	1	2	0	0	1	4	1,7
Peněžitý trest (uložen s hlavní sankcí)	5	13	5 +1x jako hlavní	23 +1x jako hlavní	17 +5x jako hlavní	70 (63+7x jako hlavní)	32 (+3% jako hlavní)
Zákaz činnosti v soukromém podnikání (uložen s hlavní sankcí)	3	4	4	11	11	33	14
Zákaz činnosti vykonávat funkci nebo zaměstnání v orgánu veřejné moci (uložen s hlavní sankcí)	6	2	0	0	0	8	3
Vyhoštění (uložen s hlavní sankcí)	7	9	15	8	3	42	17

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti, databáze CSLAV.

Již na první pohled lze říci, že podíl žen odsouzených podle § 107 TZ (**Pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny**) v souhrnu posledních pěti let odpovídá podílu žen na počtu stíhaných osob podle statistiky Policie ČR (viz Tabulka 3). Rovněž podíl mladistvých na odsouzených pachatelích je v podstatě stejný, tj. v tomto případě nulový. Podíl odsouzených dosud netrestaných osob je podstatně nižší, než je tomu u osob stíhaných, ale i tak je významně nadpoloviční.

Tomu, že organizovaný zločin představuje závažnou formu kriminality, odpovídá **nadpoloviční podíl nepodmíněného trestu na uložených trestech**. Podmíněně odložený trest byl uložen ve 41 % z celkového počtu trestů.

Poměrně frekventovaným trestem je trest peněžitý, který byl uložen v 70 případech (32 %), je ovšem ukládán obvykle s hlavní sankcí; pouze v 7 případech byl uložen jako hlavní. Zákaz činnosti je ukládán s hlavní sankcí, stalo se tak ve 33 případech (14 %). S hlavní sankcí byl uložen v 17 % trest vyhoštění; lze předpokládat, že cizincům (tento podíl v podstatě odpovídá podílu cizinců na počtu stíhaných osob podle statistiky Policie ČR). Podmíněně odložený trest s dohledem a zákaz činnosti vykonávat funkci nebo zaměstnání v orgánu veřejné moci jsou ukládány spíše okrajově (viz Tabulka 3).

Z údajů Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že nejčastějšími trestnými činy, které byly spáchány ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jsou drogové trestné činy (nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy), za které bylo v období 2016 až 2022 odsouzeno 65 osob. Následuje hospodářská kriminalita (zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby). Třetí nejčastější trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny bylo kuplířství.

Tabulka 4: Osoby pravomocně odsouzené dle § 361 TZ a uložené tresty v letech 2019–2023

	2019	2020	2021	2022	2023	Σ	%
Odsouzené osoby	0	23	14	25	19	81	100
z toho ženy	0	6	1	4	7	18	22
z toho mladiství	0	0	0	0	0	0	0
z toho osoby dosud netrestané	0	17	6	19	12	54	67
Nepodmíněný trest	0	4	10	10	13	37	46
Podmíněně odložený trest	0	16	2	14	5	37	46
Podmíněně odložený trest s dohledem	0	1	0	0	0	1	1
Peněžitý trest (uložen s hlavní sankcí)	0	12	1	14 +1 jako hlavní	4 +1 jako hlavní	33 (2 jako hlavní)	41 (2 jako hlavní)
Zákaz činnosti v soukromém podnikání (uložen s hlavní sankcí)	0	2	2	9	8	21	26
Zákaz činnosti vykonávat funkci nebo zaměstnání v orgánu veřejné moci (uložen s hlavní sankcí)	0	2	0	0	0	2	2
Vyhoštění (uložen s hlavní sankcí)	0	0	0	0	3	3	4

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti, databáze CSLAV.

Je zjevné, že osob odsouzených dle § 361 TZ (**Účast na organizované zločinecké skupině**, viz Tabulka 4) je podstatně méně než osob odsouzených dle § 107 TZ; v porovnání činí pouze 1/3 jejich počtu. Ale zastoupení žen a mladistvých se u obou souborů odsouzených zcela shoduje; v podstatě se shoduje i zastoupení dosud netrestaných osob. Podíl vysloveného nepodmíněného trestu a podmíněně odloženého trestu je u osob odsouzených dle § 361 TZ shodný; v obou případech činí 46 %. Vyšší je podíl peněžitého trestu, který je jako hlavní ukládán pouze výjimečně. Viditelně vyšší je podíl zákazu činnosti v soukromém podnikání, naopak podíl trestu vyhoštění je minimální.

NEPODMÍNĚNÉ TRESTY ODNĚTÍ SVOBODY

Z údajů v tabulkách níže je patrné, že pachatelům odsouzeným k nepodmíněnému trestu za tzv. organizovaný zločin, jsou udělovány převážně vyšší tresty v rozmezí 5–15 let.

U pachatelů odsouzených na základě § 107 TZ (Pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, viz Tabulka 5) činí podíl těchto trestů 64 %, u pachatelů odsouzených na základě § 361 TZ (Účast na organizované zločinecké skupině, viz Tabulka 6) dokonce 81 %.

Tabulka 5: Nepodmíněné tresty uložené osobám pravomocně odsouzeným dle § 107 TZ

	2019	2020	2021	2022	2023	Σ	%
Počet uložených nepodmíněných trestů	13	24	37	31	19	124	100
- z toho:							
do 1 roku	0	0	0	0	0	0	0
1–5 let	9	4	8	9	10	40	33
5–15 let	4	17	28	22	9	80	64
více než 15 let	0	3	1	0	0	4	3

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti, databáze CSLAV.

Tabulka 6: Nepodmíněné tresty uložené osobám pravomocně odsouzeným dle § 361 TZ

	2019	2020	2021	2022	2023	Σ	%
Počet uložených nepodmíněných trestů	0	4	10	10	13	37	100
- z toho:							
do 1 roku	0	0	0	0	0	0	0
1–5 let	0	0	0	3	4	7	19
5–15 let	0	4	10	7	9	30	81
více než 15 let	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti, databáze CSLAV.

Tresty do jednoho roku nebyly ve sledovaném období uloženy vůbec, naopak trest ve výměře nad 15 let byl u pachatelů odsouzených dle § 107 TZ uložen ve čtyřech případech. Lze konstatovat, že u pachatelů, kterým byla prokázána účast na organizované zločinecké skupině nebo spáchání trestného činu v její prospěch, jsou tresty spíše vyšší a přísnější.

I když jsou, jak bylo zdůrazněno, statistické údaje pouze pomocným zdrojem dat k poznání organizovaného zločinu, poskytují některé informace, které je třeba vzít v úvahu. Jednak dokládají, že počet pachatelů stíhaných a souzených na základě příslušných ustanovení trestního zákoníku není příliš vysoký, z čehož ovšem nelze vyvozovat, že tato forma kriminality je v ČR nevýznamná. Skladba stíhaných a souzených osob potvrzuje jednak expertní názory na zastoupení žen v organizovaném zločinu, jednak poznatek, že organizovaný zločin je z hlediska pachatelů spíše záležitostí osob středního věku. Naopak zastoupení cizinců mezi stíhanými pachateli je nižší, než uvádějí experti v svých vyjádřeních. A pokud jde o ukládané tresty, je patrné, že u této formy kriminality jsou ukládány tresty především nepodmíněné a spíše přísnější.

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V ČR
V ROCE 2023

A collection of dark green pens and a blue sticky note on a light surface. The pens are arranged diagonally across the frame. One pen in the middle has the text 'INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI' printed on it. A blue sticky note is partially visible on the right side.

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI (IKSP)
NÁM. 14. ŘÍJNA 12, PRAHA 5
WWW.IKSP.CZ | EMAIL: IKSP@IKSP.JUSTICE.CZ